

ferre possemus: unum vero sufficiat, de quo-
dam illustri viro vicecomite Montagu, qui ne
juramentum novum suscipere, pro compen-
satione sex mille libras, hoc est, viginti qua-
tuor mille cruciatos Lusitanos solvit superiori
anno 1611. Neque necessarium est, ut de aliis
mediis tormentorum, pœnarum ac coactionis,
quibus fideles gravissime vexantur, longio-
rem probationem adhibeamus, quia et in se-
quenti capite multa hujus veritatis argumenta
et exempla referre oportebit; et nunc etiam
ad objectiones, vel potius excusationes regis
respondendo, idem evidentius constabit. Nam
etiam ipse rex non audeat omnino negare afflic-
tiones et pœnas, quas orthodoxi in Anglia
passi sunt, et nunc etiam patiuntur, sed alias
excusationes præterdit, quas expendere ne-
cesse est, ut evidentissime constet tam claram
et crudelem esse illam persecutionem, ut nul-
la tergiversatione celari possit.

16. *Excluditur evasio qua rex utitur.*—Prius
ergo excusat rex prædecessorem suam Elisa-
betham partitione temporum supra facta. Nam
ante sententiam a Pio V latam, fideles gravi-
ter non vexavit; post sententiam vero non il-
los vexavit, sed se defendit, nec fidem perse-
cuta est, sed crimina et conjurationes. At prius
membrum falso nititur fundamento. Dicit enim
rex, ante Pii V excommunicationem non esse
in Anglia severiores leges latas contra Catho-
licos; at illa excommunicatio lata fuit a Pio V
anno 1569, et tamen anno 1558 et sequenti
latæ fuerunt leges supra relatæ, quæ non so-
lum severiores, sed etiam severissimæ dici
possunt et debent. Pœnæ enim privationis bo-
norum, vel perpetui carceris per se ac sigilla-
tim sumptæ, gravissimæ sunt; quomodo ergo
non est judicanda severissima lex, quæ utram-
que pœnam semel recusanti juramentum pri-
matus, id est, perfidiæ, imponebat? Aliæ item
leges pecuniarias pœnas imponentes tam ser-
vantibus in sacris Catholicum morem, quam
sacrilegum Protestantium vitantibus, cum eos
paulatim suis bonis ad vitam necessariis pri-
vent, et in bono perseverantes perpetuo carceri
tandem mancipent, non possunt non gravissi-
mæ et severissimæ censerī.

17. *Refellitur altera evasio.*—Addit præ-
terea rex, nullam pœnam capitis fuisse illo
tempore in Pontificis constitutam. At contra-
rium constat ex dictis legibus, nam secunda
vice recusanti juramentum perfidiæ, pœna ca-
pitis imponebatur. Eademque muliebatur qui
Bullam quamlibet Pontificiam in Angliam de-
ferret. Et Doctor Catholicæ fidei, si aliquem

ab hæresi converteret, reus læsæ majestatis,
ac subinde etiam mortis reus habebatur. Ne-
que solum legibus, sed etiam illarum execu-
tione, et innumeris aliis modis regina illo jam
tempore Catholicos vexabat. Refert enim San-
der., lib. 3, ann. 1585, plures Episcopos, qui
nec jurare, nec aliis impietatibus consentire
voluerunt, de gradibus depositos, et carceribus
traditos, et ibi tandem *longo miseriarum tæ-
dio fuisse extinctos*. Alios item nobiles, alios-
que utriusque sexus religiosos, vel similes per-
tulisse vexationes, vel, ut illas vitarent, pa-
triam deserere, et relictis omnibus exules fieri,
coactos esse. Est ergo evidentissimum, prius
Elisabetham gravissima persecutione Catho-
licos vexasse, quam Pius V in ipsam animad-
verteret. Unde si æquo animo, ut rex postulat,
ipse rem totam cum suis circumstantiis æsti-
mare et pensare voluisset, longe verius dice-
ret, Pium V nullam reginæ pœnam irrogasse
prius quam ejus pertinacia et in Catholicos
sævitia Pontificem ad innocentem defensio-
nem compulissent.

18. *Altera evasio evertitur.*—Videamus dein-
de quam sit legitima de actis ab Elisabetha in
posteriori tempore excusatio: *Elisabetha*, in-
quit, *censura et depositione Pii V exacerbata*,
in Catholicos ira et indignatione commota est.
At quænam hæc excusatio est? Profecto nulla;
quin potius inde gravior et detestabilior facta
est persecutionis iniquitas. Nam, ut ostensum
est, ante Pii V sententiam per plures annos
Elisabetha Catholicos vexaverat, ut eos ab obe-
dientia Pontificis averteret, cumque Pius IV
legatum ad illam misisset, qui eam admone-
ret ne regnum suum nobilissimum propter
odium Pontificis perderet, et si quid sibi de
jure regni timeret, sedis Apostolicæ benigni-
tate facile transigi posse affirmaret, ipsa nec
legatum audire voluit, nec illi in Insulam tra-
jectionem permisit, ut lib. 3, an 1566, Sande-
rus refert. Additque alium nihilominus lega-
tum ab eodem Pontifice in Angliam fuisse
missum, qui reginam hortaretur, ut aliquos
ex suis Episcopis ad Concilium Tridentinum
omni securitate promissa mitteret, ut causa
fidei tractaretur, quem etiam superbe rejecit.
Item ait, variis litteris imperatoris, regum et
aliorum virorum illustrium catholicorum du-
riorem semper factam. Quid ergo mirum, si
Pius V, cum per quatuor fere annos sui Pon-
tificatus patienter etiam aliquam correctionem
vel moderationem in moribus reginæ expec-
tasset, et nihil proficeret, severitate tandem
in ipsam utendum esse censuerit? Nemo sane,

qui de potestate Papæ non dubitaverit, justam
ejus indignationem reprehendere audebit, nec
reginæ pertinaciam excusabit.

19. Possumusque ad præsentem causam egre-
giam Augustini sententiam accommodare, qui
in lib. de Unit. Eccles., cap. 20, ita ad Dona-
tistas loquitur: *Si vos contra Christi Eccle-
siam altare erexisse, et a Christiana veritate,*
quæ toto orbe diffunditur, sacrilego schismate
separatos esse, et corpori Christi, quod est
Ecclesia toto orbe diffusa, et blasphemando, et
quantum potestis oppugnando, adversari, Sancta
et canonica Scriptura convincit, vos impii
atque sacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto
scelere tam leniter, damnorum admonitionibus,
*vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ priva-
tione deterrendos coercendosque decernunt, ut*
cogitantes quare ista patiamini, sacrilegium
*vestrum cognitum fugiatis, et ab æterna dam-
natione liberemini, et rectores diligentissimi et*
consultores piissimi deputantur. Hanc vobis
dilectionem debent Pontifices, ut et sacrilegia
vestra, et propter Christianam mansuetudinem
non pro merito puniendâ decernant, et propter
*Christianam sollicitudinem non omnino impu-
nita dimittant. Hoc in eis Deus operatur, cu-
jus misericordiam, etiam in his molestis, de*
quibus conquerimini, non vultis agnoscere. Hæc
*fere Augustinus, quæ licet non de Pontifice co-
gente regem schismaticum, sed de imperatore*
in favorem Ecclesiæ contra subditos rebelles
sæviente, loquatur, nihilominus, ut dixi, verba
ipsa totaque sententia optime ad præsentem
*causam cum proportionem accommodantur. Ne-
que poterit contradicere, nisi qui potestatem*
*Papæ ad reges schismaticos coercendos nega-
verit; is autem ad quæstionem de causa reli-
gionis controversiam revocabit. Atque ita etiam*
*concluditur, licet Elisabetha, sententia Ponti-
ficis provocata, persecutionem auxerit, non*
ideo scopum et finem persecutionis mutasse;
semper enim contra religionem pugnavit, et
*in eo proposito occasione justæ sententiæ ma-
gis confirmata, et crudelior facta est, atque ita*
persecutio Catholicorum non fuit mutata seu
ablata, sed aucta.

20. *Persecutionis progressus sub Jacobo.*—
Ad alia, quæ de se suoque regimine rex pro-
ponit, breviter respondemus, imprimis ex
comparatione quam inter se et Elisabetham
facit, ad summum ostendere, in principio sui
imperii mitius se cum Catholicis gessisse, et
persecutionem Elisabethæ aliquo modo tempe-
rasse, non vero ab illa cessasse. Nos enim fa-
cile ostendere possumus, ipsum etiam Jaco-

bum a principio regni sui religionem catho-
licam persecutum esse. Primo, quia in primo
anno regni sui, primoque Parlamento edicta
reginæ non solum confirmavit, sed etiam non
parum auxit, ut Bellarminus in sua respon-
sione testatur. Secundo, quia ipsemet rex di-
cit, Catholicos de sua benignitate confisos, in
eam spem venisse, ut se brevi religionis suæ
libertate fructuosos confiderent. Ergo fatetur,
ipso etiam regnante, semper fuisse Catholicis
interdictum, ne suam religionem profiteren-
tur vel observarent; ergo cogebantur illam
deserere; quæ autem esse potest evidentior
religionis persecutio, quam illius usum per ini-
quas leges et per vim interdiceret? Tertio, ipse
rex fatetur, summam clementiam suam erga
Catholicos eo pervenisse, ut intra diem consti-
tutam regno excedere permitterentur, vel po-
tius cogentur, nam exilium illud ad vitan-
das graviore pœnas illis concedebatur. Et hoc
vocat rex *clementissimum edictum*. Sed audi-
at quid de simili concessione tempore Elisa-
bethæ facta scribat Sanderus: *Inierunt his*
ipsis diebus novum consilium de quibusdam,
quos in vinculis habebant, in exilium mittendis,
*vel quia morte ac mactatione sacerdotum sense-
runt se nihil profecisse, vel quia judicaverunt hoc*
imprimis facto fucatam clementiam suam, cujus
laudem tantopere expetunt, pluribus in locis
divulgari posse. Quid ergo si de simili regis
consilio idem judicium quis faciat? Fortasse
non multum a vero aberrabit. Verumtamen
*demus regem id fecisse animo leniendi vexa-
tionem, et minuendi pœnas. Profecto perpetuum*
*exilium, neque magnum est lenitatis ar-
gumentum, ut idem auctor adjungit; imo per*
se spectatum est gravissima pœna, et per illud
cogi ad graviore pœnas vitandas, magna
*est calamitas, ac denique ea conditione impo-
situm, ut redire sit capitale, durissimum ac*
sævissimum est.

21. *Evasioni occurritur.*—*Non excusatur*
*beneficiis in Catholicos, si ratione politici regi-
minis collata sunt.*—At inquit rex, se re-
gnante, probari non posse, aliquem religionis
causa morte mulctatum fuisse. Sed imprimis
hæc nulla gratia est, nisi beneficium reputetur
illud latronum, qui gloriari solent vitam
se eis dedisse, quibus non ademerint. Deinde
pessima est illa collectio: *Non interficiuntur*
Catholici; ergo neque persecutionem patiuntur;
quasi vero sola occisio et mors sit coactio et
gravis pœna. Unde Augustinus, de Unitat.
Eccles., c. 20: Quoties principes per terrores
etiam leviorum pœnarum, a bona vita et a bonis

factis minando et sciendo deterrent, persecutores et oppressores sunt. Denique falsum etiam esse illud, quod asseritur, in capite sequenti ostendemus. Et ex eo quod rex addit, et futurum significat, ut interdictio juramenti occasio sit plures recusantes interficiendi, satis ostendit regis propositum esse persequendi Sanctos usque ad mortem, religionis causa. Nam, ut ostendimus, religio et conscientia fideles obligat hoc juramentum non admittere; ergo qui fideles ob eam causam interficit, eos propter causam religionis usque ad mortem persequitur. *Sanguisque eorum non in Pontificem*, ut rex prophetat, sed in caput persecutoris recidet, nisi corrigatur. Non enim Pontifex causam dedit effundendi talem sanguinem, qui veritatem declarando, juramentum interdixit, sed rex, qui et veritatem oppugnando tale imponit juramentum, et usque ad mortem persequi statuit illud recusantes, erit vera causa sanguinis tam crudeliter effusi. Præterea favores et beneficia, quæ Catholicis se contulisse refert, et parvi momenti sunt ad excusandam persecutionem; non enim religionis causa illis favere, vel potius cum illis dissimulare incepit, sed ob rationes politicas, ut in principio regni sui omnes sibi aliquo modo conciliaret. Et fortasse illis blanditiis et honoribus eorum animos lucrari cupiebat, ut eos postea in rebus etiam religionis facilius voluntati suæ obsequentes inveniret. Quod si ita est, illa non excusatio, sed potius pars et augmentum persecutionis censenda est. Denique quod rex frequenter in suam defensionem allegat, sceleribus conjurationis coactum fuisse in Pontificios severius agere, et non excusat persecutionem quam multo antea inchoaverat, ut ostendimus, et ad excusandam a persecutione vexationem catholicorum inde subsequendam nihil juvat, ut sequenti capite ostendemus.

CAPUT XI.

AN QUI PROPTER ROMANAM RELIGIONEM ET OBEDIENTIAM IN ANGLIA MORTE MULCTATI SUNT, INTER VEROS MARTYRES SINT ANNUNERANDI.

1. Ut persecutoris Ecclesiæ infamiam rex Angliæ quoquo modo effugiat, in religiosos et fideles viros pro Christo in eadem insula interfectos illam rejicere conatus est, constanter affirmans, propter scelera et crimen perduellionis vel inobedientiæ gravissimam transgressionem legum civilium, justo supplicio affectos, non vero propter conscientiae aut religionis causam

esse interfectos. Et ideo mentiri affirmat, valdeque irridet eos qui illos Martyres vocant. Unde in Præfatione sic inquit¹: *Licet sat superque idoneis probationibus Jesuitas perduellionis et conjurationum reos esse pateat, ipsique veritatis victi confessi sint, nihilominus pro Martyribus habendi sunt.* Inferius vero, post longam digressionem contra P. Henricum Garnetum et alios factam, adjungit: *Id constanter assevero, quod et in Apologia mea posui, hic neminem sive meis, sive defunctæ reginæ temporibus, conscientiae ac religionis causa affectum esse supplicio.* Quod si hoc verum est, necessario concluditur nullum Catholicum, saltem Elisabethæ et Jacobi temporibus, supplicio mortis affectum, verum martyrem fuisse, quia (ut est constans in theologia principium) Martyrem non facit pœna, sed causa, ut ex Cypriano, Augustino, et aliis Patribus supra, in c. 22, lib. 1, declaravimus. Quibus autem argumentis vel indiciis rex suadere nitatur, violentas Sanctorum mortes Anglorum fidelium auctoritate regia in Anglia factas, non propter causam religionis, sed propter alia crimina inflictas esse, postea videbimus. Ostendemusque illis gloriam Martyrum non obscurari, sed potius ipsiusmet regis verbis illustrari et convinci; tam potens enim est veritatis lux et splendor, ut nunquam ita possit per calliditatem vel violentiam occultari, quin tandem se prodatur et ostendat.

2. *Veritas affirmans ostenditur.* — *Martyres ex Carthusiana et Franciscana familia.* — *Illustria Thomæ Mori et Roffensis martyria.* — Dicimus ergo non solum sub Henrico VIII, sed etiam sub Elisabetha et Jacobo, plures in Anglicana persecutione mortem pro Christo suscepisse, qui inter veros Christi Martyres magna gloria et constanti veritate computantur. Ita sentiunt de his sanctis viris omnes catholici scriptores, qui de Anglicanis rebus his temporibus scripserunt. Nam Polydor. Virgin., in fine suæ Historiæ, referens lapsum Henrici abnegantis Papæ potestatem, sequitur caput Anglicanæ Ecclesiæ constituentis, subjungit: *Illud autem decretum non ab omnibus probatur. Et imprimis ab Episcopo Roffensi, viro magna doctrina, summa integritate et innocentia; item a Thoma Moro, equite, litteris ac bonis moribus ornatissimo, qui demum ambo maluerunt de vita quam de ea sententia decedere, ut ocyus in cælo, quemadmodum ipsi sperabant, fruerentur ævo; aliquotque alii idem*

¹ Pag. 157 et seq.

sponte fecerunt. Ubi, licet expresso nomine Martyres non vocet, tamen dum de illorum innocentia testatur, et veram interfectionis eorum causam aperit, et ipsos Martyres esse et pro sola religionis causa interfectos esse confirmat. Idem de illis, et de aliis sub Elisabetha interfectis affirmat, et variis exemplis ac rationibus ostendit Sander., in lib. 4 et 3 de Schismate Anglican. Nam in lib. 4, anno 1533 et sequentibus, refert plures religiosos Carthusianæ et Franciscanæ familiæ illustres fuisse Martyres, et præclare triumphasse, illustre pro veritate testimonium reddendo, confirmat. Postea Roffensis et Mori insignia martyria describit; et signatim de Moro refert, interrogatum esse an probaret legem publice latam, in qua omnis potestas Pontifici Romano abrogata, et summa Ecclesiæ gubernatio regi concessa esset, cui interrogationi cum prius ita respondisset, ut neque fidem negare, neque temere mortis periculo sese offerre videretur, tandem instante necessitate ita respondit: *Ego per Dei gratiam semper Catholicus, nec unquam a Pontificis Romani communione discedens, audiveram aliquando Pontificis Romani potestatem, legitimam quidem et laudabilem, sed tamen humani juris, non divinæ præscriptionis fuisse. Itaque cum viderem statum hujus regni eo ferri, ut necessario investigandum esset quæ ex origine Pontificis Romani potestas dimanaret, toto septennio hujus rei diligentissimæ indagationi me dedi, et deprehendi potestatem Romani Pontificis, quam vos temere (ut nihil dicam gravius) abrogastis, non modo legitimam, laudabilem et necessariam, verum etiam divini juris et præscriptionis esse. Hæc mea est sententia, hæc fides, in qua per Dei gratiam moriar. Vix hæc dixerat, cum omnes magna voce clamaverunt, proditorem et perduellem esse Morum.* Et similiter de Roffense ait esse interfectum, eo quod in articulum de primatu spirituali ab Henrico usurpatum consentire recusaverit. Addit vero utrumque etiam fuisse interfectum, eo quod legitimas fuisse nuptias Henrici cum Anna Boleua jurare noluerint. Ex quo ansam sumpsit rex Jacobus eorum Martyria illudendi; verumtamen ex hoc etiam capite illustriora fieri, capite sequenti ostendemus. Denique idem auctor in omnibus fere sequentibus annis vitæ Henrici illustrissima martyria refert; verumtamen quia rex Jacobus de tempore Henrici nihil dicit, hæc nunc sufficientiunt.

3. *Martyrium Thomæ, comitis Northumbrii.* — In libro autem tertio, multos propter solam

fidei causam extinctos per Elisabetham affirmat, quos et Martyres esse censet. Et primum, ante expeditum Breve Pii V in Elisabetham, refert Thomam, comitem Northumbriam, qui contra hæreticos arma sumpserat, in manum Anglorum traditum, et vita (inquit) si vellet religionis sententiam mutare oblata, *claro martyrio fideliter in Domino finivisse.* Interposuit autem hic auctor verba illa, *vita si vellet, etc.*, ne forte quis hunc comitem a gloria martyrii excludendum putaret, eo quod propter rebellionem motam interfectus videretur; non enim ita est, nam illa conditio ei oblata sufficiens fuit, ut propter fidei testimonium potius, quam propter prius factum (qualecumque illud fuisset) mortuus fuerit. Quod pro multis aliis exemplis observandum est. Postea vero, anno 1571, cum multæ leges capite præcedenti notatæ, contra Catholicos latæ essent, ait Sanderus: *In quas leges cum multi devoti Catholici vel vere offenderent, vel saltem calumniæ legum irretiti tenerentur, alii carceribus, alii bonorum proscriptione, alii etiam morte mulcebantur, tam sacerdotes quam utriusque sexus laici omnium ordinum.* Et in sequentibus annis 581 et sequent., Patris Edmundi Campiani, e societate Jesu, et aliorum multorum¹, martyria præclarissima refert, de quibus tandem ait: *Frustra vero in hoc instituto compendio commemoraverim, quibus de criminibus tam crudeliter in innocentes animadversum sit, cum omnibus constet, veram solamque causam fuisse religionis avitæ professionem, et Apostolicæ Sedis ad communionis contra Ecclesiæ rebelles filios defensionem.* Quod postea multis indiciis et testimoniis confirmat. Unde quod rex Jacobus ait, Elisabetham a Pio V exagitatam hæc et similia commisisse, nihil impedire potuit quin hæc omnia vera martyria fuerint; quin potius inde magis ostendi potest, omnia illa homicidia in odium Romanæ religionis, et ad confirmandam sectam illi contrariam commissa fuisse, ac subinde nihil ad veram martyrii rationem in eis posse desiderari.

4. Atque eodem modo de his martyribus senserunt Genebrard., in Chron., ann. 1534, referens Paulum Jovium, Georgi. Lilium in Chron., et Sleidam, lib. 9. Item Surius, in sua Historia; Bozi., de Signis Eccles., p. 1, lib. 11, c. 1, ubi martyria Carthusianorum sub Henrico late refert, notatque sua sponte illa sustinuisse: *Nam conditio (ait) proponebatur iis,*

¹ Hos late recenset idem auctor, lib. 7, de Visibil. monarchia.